

Dijital Okuryazarlığın Türkçe Eğitimindeki Yeri

Erhan AKIN¹, İbrahim AKIN² ve Emrah BİLGİN³

Öz

Çalışmanın amacı; Türkçe eğitiminde dijital okuryazarlığa yer verilme durumunu tespiti etmektir. Buradan hareketle 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları; dijital okuryazarlık kavramlarına yer verip vermeme açısından incelemeye tabi tutulmuştur. İnternet ağında dijital okuryazarlık büyük öneme sahiptir. Büyük öneme sahip olan dijital okuryazarlığın dil öğretiminde yerini alması önemlidir. Özellikle Türkçe eğitiminde okuryazarlık kavramının her açıdan incelenmesi dijital okuryazarlık kavramını da ön plana çıkarmıştır. Böylece çalışmanın merkezi haline gelen dijital okuryazarlığın Türkçe eğitimindeki yeri ders kitapları özelinde incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği ile çalışma yürütölmüştür. Öncelikle alan yazın taranmış ve konuyla ilgili bilgi toplandıktan sonra incelenecek ders kitapları tespit edilmiştir. Ders kitaplarını dijital okuryazarlık açısından incelenmek için "Dijital Okuryazarlıkla İlişkilendirilen Analiz Birimi Kelimeler" listesi oluşturulmuştur. Liste oluşturulurken alanda yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Daha sonra ders kitapları incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda Türkçe ders kitaplarında yer alan 192 metin ve 1094 etkinlik incelenmiştir. 192 metin içerisinde 65 metin; 1094 etkinlik içerisinden ise 182 etkinlik doğrudan dijital okuryazarlıkla ilgili kavramlara yer vermiştir. Etkinliklerin dijital okuryazarlığı yansıtmaya açısından sayısal olarak az olduğu, içerik açısından dijital okuryazarlık becerilerini geliştirme noktasında zayıf olduğu görölmektedir. Kitaplardaki metin ve etkinlikler içinde dijital okuryazarlıkla ilişkilendirilebilecek kavramlar olsa da doğrudan konu üzerine eğilen metinlerin az olduğu görölmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Okuryazarlık, Dijital Okuryazarlık, Türkçe Ders Kitapları

The Place of Digital Literacy in Turkish Education

Abstract

The aim of the study is to determine the status of digital literacy in Turkish education. From this point of view, 5, 6, 7 and 8th grade Turkish textbooks; It has been examined in terms of whether to include the concepts of digital literacy or not. In the internet age, digital literacy is of great importance. It is important that digital literacy, which is of great importance, takes its place in language teaching. Examining the concept of literacy in every aspect, especially in Turkish education, has brought the concept of digital literacy to the fore. Thus, the place of digital literacy, which has become the center of study, in Turkish education has been examined in terms of textbooks. Among the qualitative research methods, the study was carried out with the document analysis technique. First of all, the literature was scanned and after collecting information on the subject, the textbooks to be examined were determined. In order to examine the textbooks in terms of digital literacy, the "Unit of Analysis Words Associated with Digital Literacy" list was created. While creating the list, studies in the field were used. Afterwards, the textbooks were examined. As a result of the study, 192 texts and 1094 activities in Turkish textbooks were examined. 65 texts out of 192 texts; Out of 1094 activities, 182 activities included concepts directly related to digital literacy. It seems that the activities are numerically low in terms of reflecting digital literacy and are weak in developing digital literacy skills in terms of content. Although there are concepts that can be associated with digital literacy among the texts and activities in the books, it has been seen that there are few texts that deal directly with the subject.

Keywords: Turkish Education, literacy, Digital Literacy, Turkish Textbooks

Atıf İçin / Please Cite As:

Akın, E., Akın, İ. ve Bilgin, E. (2024). Dijital okuryazarlığın Türkçe eğitimindeki yeri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 52-65. doi:10.33206/mjss.1302575

Geliş Tarihi / Received Date: 25.05.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 25.08.2023

¹ Prof. Dr. - Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakölte, erhanakin49@hotmail.com,

 ORCID: 0000-0003-2372-9331

² Öğretim Görevlisi – Malatya Turgut Özal Üniversitesi, TÖMER, ibrahimakin@hotmail.com,

 ORCID: 0000-0001-8270-9029

³ Yüksek Lisans - Siirt Üniversitesi, vasilyas@gmail.com,

 ORCID: 0000-0001-8171-1776

Giriş

Makalenin Okuma, yaşama d6n6k anlam bulma 7abasıdır, 7evremizde olup biteni keşfedebilme yeteneği, olayları ve olguları anlama olarak g6r6lebilir. Bireylerin yetişmesinde, bireylerin hayata ve kendine y6nelik farkındalığa sahip olmasında rol6 b6y6kt6r. Geleneksel okuma, dijital okuma, ekran okuma, g6rsel okuma vb. bir7ok t6r6 bulunan okuma becerisi uzun yıllardır geleneksel anlamdaki anlamı ile ele alınmıştır. Okullarda temel okuryazarlık algılanmıştır. Ancak okuryazarlık kavram olarak farklı bilim dallarında da kendisine yer bulmuş ve o bilim dallarına has kullanılmaya başlanmıştır. 6zelikle dil eğitimi alanları ile birlikte diğer bilim dallarında da okutulan dersler arasındadır. Artık okuryazarlık kavramı sadece ilk okuma ve yazma ile ilgili değildir. Okuryazarlığın yeni boyutu olan yeni nesil okuryazarlıklarda ilgili alanda iletişime ge7me, bilgiden yeniden bilgi 6retme ve bu bilgiyi paylaşma (Akın, 2023) gibi bir 7ok boyuta sahiptir.

T6rk Dil Kurumuna “okuryazar” kelimesinin s6zl6k anlamı “*okuması olan, 6đrenim g6rm6ř (kimse)*” olarak ge7mektedir. Okuryazarlık bir metni okuma ya da yazmanın 6tesinde elde edilen verileri tanımlama, anlamlandırma ve değişkenleri hesaplayabilme becerisidir. Okuryazarlık her biri ayrı bir başlık olsa da birbiriyle ilişkili olan bir7ok okuryazarlık t6r6n6n (Bozyel, 2019: 5) toplamı olarak g6r6lmektedir. İlk başta okuma ve yazma kavramını 7ağrıştıran okuryazarlık kavramı sonradan bir7ok disiplinde yerini almış ve bir 7ok alanda kullanılmaya başlanılan bir kavram (Karatekin, 2011) ve bilgisayar okuryazarlığı, k6lt6rel okuryazarlığı, dijital okuryazarlık gibi yeni okuryazarlık alanları ortaya 7ıkmıştır. İnternet 7ağından 6zerinde en 7ok durulan okuryazarlık kavramlarından birisi de dijital okuryazarlıktır. Dijital okuryazarlık kavramını anlamak i7in dijital kavramına bakmakta yarar var.

“Dijital” s6zc6đ6, İngilizce “1 ile 10 arası sayıların her biri ya da her bir rakam” anlamında kullanılan “digit” s6zc6đ6nden t6retilmiştir. Fransızca’da ve İngilizce’de “digital” kavramı da tamsayılarla ilişkin olanı ifade etmeye y6nelik kullanılan “sayısal” s6zc6đ6nden t6retilmiştir. T6rk7e’de ise “dijital” kavramı, sayısal olanı ve verilerin bir ekran 6zerinde elektronik olarak g6sterilmesini ifade etmeye y6nelik kullanılmaktadır” (Dijital, 2017). Dijital okuryazarlık ekran 6zerinden aktarılan verileri anlamlandırabilmek ve beraberinde bir dizi teknolojik aleti kullanabilme becerisi gerektirir. Dijital okuryazarlık; yaşamın hızlı aktığı İnternet 7ağında meydana gelen değişimlere ayak uydurma yeteneğine sahip olma 7abalarından biri olarak g6r6lebilir.

Dijital okuryazarlık kavram olarak dijitalleşen ara7 gere7lerle bilgi elde etme, bu bilgiyi harmanlama ve bundan yeni sonu7lar 7ıkarabilme olarak g6r6lmektedir. 76nk6 dijital okuryazarlığın en temel becerileri arsında araştıran, sorgulayan bireyler olmak vardır. Bu bireyler var olan sorunları g6ren ve yine bunlara 76z6m 6reten kişilerdir. Dijital okuryazar kavramı; eleştirel d6ř6nen ve bu bakış a7ısı ile teknolojiyi yerinde eve zamanında kullanabilen (Duran ve 6zen, 2018) bireyler i7in kullanılmaktadır. Bu da 6zellikle dijital okuryazarlığın eleştirel d6ř6nme ile ilişkisini ortaya koymasından a7ısından önemlidir.

Dijital okuryazarlık; dijital/elektronik ortamda sunulan bilgiyi iletme, değerlendirme ve 6z6mleme (Boz, 2018) becerisi olarak g6r6lmektedir. İnternet 7ağı ile birlikte dijital okuryazarlık becerisi daha da 6nem kazanmıştır. Bu 6nem temel dil becerilerini de kapsamış ve dijital okuryazarlık dil eğitiminin bir par7ası olmuştur. 6đretim teknolojileri ile dil eğitimine dahil olan dijital okuryazarlık; 6đrencileri pasif dinleyici/izleyici konumundan 7ıkarıp aktif hale getirmektedir.

Aktif hale gelen 6đrenciler değişmiş ve artık eğitim sisteminin 6đretmek 6zere tasarladığı bireyi olmayı ret etmiştir. 6đrencilere bunu kazandıran becerilerden biri olan dijital okuryazarlık veri analiz ara7larını kullanarak bir i7eriğin daha iyi anlaşılması ve teknoloji yoluyla 6đrenme s6re7lerinin hızlandırılması olarak g6r6lm6řt6r. 76nk6 21. y6zyıl becerilerini oluşturan kategorilerden biri de dijital ortam odaklı okuryazarlıklar (Jakes, 2006; Holum ve Gahala, 2001; Prensky, 2001; Akt. Duran ve 6zen, 2018) olarak g6r6lmektedir.

21. Y6zyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmek ve onlara eleştirel bakış a7ısı kazandırmak b6t6n 6đretmenlerin olduğu gibi 6zellikle de T6rk7e 6đretmenlerinin g6revi olarak g6r6lmektedir. 76nk6 T6rk7e derslerinde ve materyallerinde yazılı, basılı materyallerle birlikte ekrandan okuma, izleme de 6nemli yer tutar.

T6rk7e derslerindeki bu durum ve dijitalleşme s6reci sadece 6đrencileri değil 6đretmenleri de sorumluluk sahibi yapar. Eğitimsel yeniliklerin hızına ayak uydurma becerisinin geliştirilmesi, planlanan etkinliklerin hayata ge7irilmesinin 6nkoşuludur. Okullardaki uygulayıcılar tarafından kısmen de olsa dijital okuryazarlık bir alternatif yahut kısmi olarak geliştirilmesi gereken bir se7meli etkinlik gibi algılanmaktadır.

Bu husus da dijital okuryazarlığın öğrenci ve öğretmen dünyasında yerini bulmasını güçleştirmektedir. Dijital Okuryazarlığın “Okuma Becerileri” dersinde öğretilmesi gereken bir tema konumuna düşürülmesi dijital okuryazarlığın önündeki engellerden sadece biridir. Çünkü dijital okuryazarlık, geleneksel okuryazarlıkların alternatifi veya yenisi (Churchill, Oakley ve Churchill, 2008; Akt. Yontar, 2019) olmadığı tam olarak anlaşılammıştır. Bunun için gerek uygulamaya dönük gerekse teorik çalışmaların yapılması önem arz eder.

Araştırmanın amacı Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlığa yer verme durumu ile ilgili tespit yapmaktadır. Dijital okuryazarlıkla genelde tüm ders ve kitaplarda özeldi ise Türkçe dersi ve kitaplarında ele alınması gerekir. Ders kitaplarında dijital okuryazarlık ile ilgili kavramlara yer verme bu okuryazarlığın gelişimi için önem arz etmektedir. Bu da çalışmanın önemini göstermektedir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda özellikle doküman analizi, görüşme, gözlem benzeri yollarla veriler toplanmaktadır. Bu araştırma yönteminde olaylar ve algılar kendi doğal ortamlarında bütüncül bir biçimde ve gerçekçi olarak ortaya konulur (Yıldırım ve Şimsek, 2005). Ders kitapları doküman analiz yolu ile incelemeye tabi tutulmuştur. Bunda doküman analiz tekniğinin bilimsel araştırmaların odağındaki olay ya da olguların yer aldığı yazılı metinlerini analizini (Altun, 2019) kapsamaktadır.

Evren - Örneklem

Çalışmanın evreni ders kitaplarıdır. Örneklemi ise MEB tarafından 2020 yılında basılan ve okullarda okutulan ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırmada veri toplama aracı olarak seçilmiş olan kitaplardaki dijital okuryazarlık seviyesi tespit edilmeden önce inceleme konusunu olan bu kitaplarla ilgili bazı hususları belirtmek gerekir. Ders kitapları eşit tema, dinleme metni ve serbest okuma metni sayısına sahiptir. En fazla etkinlik 5.sınıf seviyesinde yer alırken en az etkinlik içeren ders kitabı ise 6.sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Tablo 1. *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Dört Temel Dil Becerisi Açısından Sınıflandırılışı*

SINIF	DERS	YAYINEVİ	Tema Sayısı	Metin Sayısı	Dinleme Metni	Serbest Okuma Metni	Okuma Yazma Konuşma	Etkinlik Sayısı
5	TÜRKÇE	Anıttepe	8	48	8	8	32	322
6	TÜRKÇE	Özgün	8	48	8	8	32	251
7	TÜRKÇE	Milli Eğitim Bakanlığı	8	48	8	8	32	268
8	TÜRKÇE	Ekoyay	8	48	8	8	32	253

Örneklemi oluşturan ders kitapları şunlardır:

- 5.Sınıf (Ortaokul Türkçe 5.Sınıf, Anıttepe Yayıncılık, 2020)
- 6.Sınıf (Ortaokul Türkçe 6.Sınıf, Ekoyay Yayıncılık, 2020)
- 7.Sınıf (Ortaokul Türkçe 7.Sınıf, Özgün Yayıncılık, 2020)
- 8.Sınıf (Ortaokul Türkçe 8.Sınıf, MEB Yayıncılık, 2020)

Veri Toplanması ve Analizi

Verileri toplamak için öncelikle alan yazın taranarak konu hakkında bilgi toplanmıştır. Daha sonra incelemek üzere 5,6,7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitapları belirlenmiştir. Sonrasında metinler ve etkinlikler üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın temel kategorilerini Türkçe ders kitapları oluşturmuştur. Analiz birimi olarak “kelimeler ve ilgili paragraflar” belirlenmiştir. İlgili kademelerdeki ders kitaplarında daha önceki benzer tez çalışmalarında uzman görüşü alınarak tespit edilen analiz birimi kelimeler aranmıştır.

Araştırmanın giriş safhasında literatür taraması gerçekleştirilmiştir ve veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından 5,6,7 ve 8. sınıf ders Türkçe Ders kitaplarındaki metinler dijital okuryazarlıkla ilgili kavramlara yer verme bağlamında incelenmiştir. Ders kitaplarındaki metinlerde dijital okuryazarlıkla ilgili kavramlar tespit edilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitapları, içerisindeki metinlerdeki dijital okuryazarlıkla ilgili kelimeleri bulundurma durumuna göre sınıflandırılmış ve yoğunluklar tespit edilmiştir. Türkçe ders

kitaplarındaki metinlerin dijital okuryazarlıkla ilgili kısımlarının kitabın geneline oranını sınıf bazında sayısal veriler olarak tespit etmek çalışmanın güvenirliği için bir gereklilik olarak grlmştr. Türkçe dersi ders kitapları incelenerek elde edilen veriler tatlılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Alan yazın taraması sonucunda (Altun, 2019) dijital okuryazarlıkla ilişkilendirilen analiz birimi kelimelere ait tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 2. *Dijital Okuryazarlıkla İlişkilendirilen Analiz Birimi Kelimeler*

Bilgisayar	Dijital platform	Donanım	Ekran	Film
İnternet	Yazılım	Tarayıcı	Cihaz	Grafik
Tablet	Bilgisayar oyunları	Akıllı tahta	Blog	Edu / gov
Sosyal Medya	Sanal	evirim içi	www.	Bilişim Teknolojileri
e-posta	Sanal Ortam	Erişim	Görsel	Televizyon
İnternet Sayfası	Eba	Bilişim	Site	Akıllı işaret
Akıllı Telefon	e-okul	Link	İnternet sitesi	Reklam
Dijital	e-ticaret	Sosyal paylaşım	İletişim Teknolojileri	Video
Dijital cihaz	e-devlet	http/ https	Ekran okuma	Hesap(yelik)
Dijital içerik	e-dergi	Medya	İnternet adresi	Teknoloji
Dijital okuryazarlık	Online/Offline	Kod	Kamu Spotu	Genel ağ
Adsl	e-ğrenme	Arama motoru	Mobil uygulama	Web

Araştırmada inceleme konusu olan Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde geçen 60 adet analiz birimi kelime seçilmiştir. Analiz birimi kelimeler seçilirken literatürdeki benzer çalışmalar incelenmiştir. Alan uzmanları (Bilişim ve Teknoloji) tarafından seçilmiş 60 adet analiz birimi kelime evren örneklemede belirtilen ders kitaplarında aratılmıştır. Kelimelerin sıklık frekansı, geçtiği metin ve etkinlikler, sayfa numaraları ayrıntılı olarak tablolara aktarılmıştır.

Bulgular

5. Sınıf Ders Kitabında Dijital Okuryazarlık

Türkçe 5.Sınıf ders kitabındaki metinlerin %43.75’inde dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi kelimeler bulunurken etkinliklerin ise sadece % 17.08’inde analiz birimi kelimeler tespit edilmiştir. Ders kitabı içerisinde dijital okuryazarlık kelimesi hiç geçmemekle birlikte okuryazarlık türlerinden sadece “medya okuryazarlığı” vurgulanmıştır.

Tablo 3. *5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Dijital Kelimelerin Sıklığı*

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 5	Görsel	49	11, 13, 22, 25, 32, 40, 44, 46, 48, 57, 58, 61, 74, 78, 85, 90, 110, 117, 128, 136, 139, 146, 155, 176, 199, 201, 202, 221, 227, 230, 231, 233, 234, 235, 244
	Medya	44	128, 227, 225, 226, 227, 229, 230
	İnternet	30	8, 26, 58, 75, 93, 96, 142, 176, 198, 222, 225, 228, 228, 230, 249,
	Sosyal medya	30	224, 225, 226, 227, 228, 230
	Film	21	8, 16, 30, 127, 128, 173, 229
	www	17	14, 26, 30, 51, 57, 75, 77, 107, 108, 175, 176, 222, 228, 229
	http	15	30, 51, 57, 75, 77, 107, 108, 148, 176,
	Gov	15	14, 26, 30, 51, 57, 107, 108, 148, 175, 176, 222, 228
	Kod	12	220, 222, 223, 241
	Televizyon	12	72, 79, 102, 128, 229, 230
	Bilgisayar	11	161, 169, 22, 221, 228,232
	Grafik	7	78, 89, 90, 96, 177, 181, 228
	Teknoloji	6	7,217, 228, 232, 235
	Cihaz	5	20
	İnternet sitesi	5	26, 93, 96
	Reklam	5	143, 176
	Video	5	30, 175, 176
	Sanal	4	51, 52
	Eba	3	30, 175, 249
	Hesap (yelik)	3	169, 225
	Erişim	3	228
İnternet Haberi	2	222	
e-posta	2	230	
Bilişim	2	228, 232	
Akıllı işaret	2	228	

Tablo 3 Devamı. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Dijital Kelimelerin Sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 5	Kamu spotu	2	176
	Yazılım	1	20
	Donanım	1	20
	Tarayıcı	1	222
	edu	1	108
	İnternet adresi	1	176
	Ekran	1	20

5. Sınıf Türkçe ders kitabında analiz birimi kelimeler içerisinde 32 adet kelimeye rastlanmıştır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili olarak en çok değinilen analiz birimi kelime “Görsel” olmuştur. Bunu sırasıyla “Medya” ve “İnternet” kelimeleri takip etmiştir. Uzaktan eğitim ve dijitalleşmenin hayatımızdaki yerinin bu denli arttığı çağda inceleme konusu olan 5.sınıf Türkçe ders kitabında “Tablet, sanal ortam, akıllı telefon, dijital, dijital içerik, dijital cihaz, dijital platform, bilgisayar oyunları, e-okul, e-devlet, e-öğrenme, blog, akıllı tahta, çevrimiçi, link, sosyal paylaşım, e-dergi, ekran okuma” gibi analiz birimi kelimelerin metin ya da etkinlikler içerisinde hiç yer almaması ve bu kavramlara hiç değinilmemiş olması büyük bir eksikliklerdir. Tüm eksikliklerine rağmen ders kitabında geçen bazı örnek metinler dijital okuryazarlığı geliştirici niteliktedir. Ders kitaplarındaki bu tür metinlerin sayısının artırılması da bu becerinin öğretim sistemindeki yerini arttıracak ve aynı zamanda öğretimin kalitesini de arttıracaktır.

Türkçe 5.Sınıf ders kitabının 107.sayfasındaki “Türkiye’nin Dünya Mirası” isimli okuma metninin etkinlikleri içerisinde geçen -6.etkinlik- ifadeler dijital okuma yapmaya yönlendirici niteliktedir. Bu etkinlikte Türkiye’nin UNESCO Mirası Listesi’nde yer alan bazı eserlerinin “www.kultur.gov.tr/” adresinden araştırılması istenmektedir. Bu araştırma da dijital okuryazar bireylerden beklenen bir yeterliliklerdir. Ayrıca bu internet sayfasının güvenilirliğiyle ilgili eleştirel düşünme yeteneğini geliştiren etkinlik soruları öğrencilerde dijital okuryazarlık farkındalığının kazandırılmasında önemlidir. “<https://www.kultur.gov.tr/> adresinden aldığınız bilgilere güveniyor musunuz? Neden?” (Türkçe 5, 2020: 108) sorusu dijital farkındalık yeterliliğini gerektirmektedir. Ders kitabının 176.sayfasında belli bir internet sayfasından bir kamu spotunun izlenmesinin istenmesi de dijital okuryazarlık kapsamında değerlendirilebilir. Reklamın izlenip verdiği mesajın bulunmasının istendiği etkinlik, dijital okuryazarlık becerilerini geliştiricidir. Ayrıca ders kitabının 225. sayfasında yer alan “Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor” isimli metin de dijital okuryazarlığın bazı boyutlarını gözler önüne serer niteliktedir. Sosyal medya kullanıcılarının tarihten uzak yaşadığı eleştirisinin vurgulandığı metin aynı zamanda internetin hangi amaçlarla kullanıldığını sorgulamaktadır.

6. Sınıf Ders Kitabında Dijital Okuryazarlık

6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin %50’sinde dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi kelimeler bulunurken etkinliklerin ise %20,7’sinde analiz birimi kelimeler tespit edilmiştir. Ders kitabı incelendiğinde diğer ders kitaplarına oranla dijital okuryazarlık daha dengeli paylaşılmıştır. Dijital okuryazarlık kavramı doğrudan kitapta yer almamıştır. Lakin dijital kelimesi 3 farklı metinde karşımıza çıkmaktadır.

6.Sınıf Türkçe ders kitabında 31 adet analiz birimi kelime tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlıkla ilişkilendirilebilecek olan ve en sık geçen kelime “Film” kelimesidir. “İnternet sayfası, dijital platform, yazılım, sanal ortam, donanım, tarayıcı, akıllı telefon, dijital okuryazarlık, e-okul, e-dergi, iletişim teknolojileri, ekran okuma, mobil uygulama, hesap(üyelik), web” vb. analiz birimi kelimelere ders kitabında yer verilmemesi eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Dijital okuryazarlık ile ilgili kelimeler daha çok “Bilim Ve Teknoloji” isimli temada toplanmıştır. Ders kitabı içerisinde öğrencileri dijital okuma yapmaya teşvik eden metinler de bulunmaktadır. Özellikler hazırlık soruları ve okuma metni sonrası yer alan etkinlikler içerisinde belli başlı internet sayfalarından öğrencilerin Türkçe ve Genel Kültür üzerine farklı araştırmalar yapmaları istenmektedir.

Tablo 4. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Dijital Kelimelerin Sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 6	Film	50	34, 42, 148, 200, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 230
	www	37	16, 37, 50, 77, 78, 82, 90, 94, 108, 132, 152, 164, 189, 235, 239
	gov	23	16, 37, 50, 77, 82, 90, 93, 94, 108, 121, 132, 152, 64, 189, 201, 235, 269, 270, 280

Tablo 4 Devamı. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Dijital Kelimelerin Sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 6	Teknoloji	22	6, 19, 20, 22, 79, 187, 201, 2025, 204, 205, 208, 209, 210, 278
	Görsel	18	144, 172, 186, 200, 231, 259, 23, 42, 56, 57, 74, 78, 80, 83, 103
	Genel ağ	18	16, 50, 82, 90, 100, 103, 122, 132, 164, 201, 230, 234, 235, 239, 269, 270
	Medya	15	24, 34, 50, 67, 99, 108, 115, 122, 131, 173, 186, 205
	Bilgisayar	15	79, 90, 91, 99, 103, 121, 191, 205, 210, 240, 242
	Sosyal medya	12	115, 122, 131, 173, 186, 205, 164, 273, 34, 50, 67
	http	12	94
	Eba	11	132, 152, 164, 205, 235, 269, 270, 50, 55, 90
	video	10	82, 89, 132, 133, 152, 163, 225, 269,
	Televizyon	9	34, 37, 38, 68, 210, 225, 219
	Reklam	7	100, 101, 103
	Grafik	6	289, 205, 212, 264
	İnternet	5	16, 92, 94, 208, 225
	Edu	5	93, 94, 108, 201
	Ekran	5	79, 91, 127, 205, 210
	Bilgisayar Oyunları	5	90, 91, 99
	Dijital	4	66,94, 212
	Blog	3	283, 239
	e-posta	3	121, 130, 173
	Kamu spotu	2	16, 17
	Site	2	201, 93
Web	2	99	
Tablet	1	79	
Sanal	1	210	
Akıllı tahta	1	190	
Erişim	1	103	
Bilişim	1	205	
Akıllı işaret	1	225	
Bilişim Teknolojileri	1	205	

Ders kitabının 205. sayfasında bulunan 10.etkinlik dijital okuryazarlık çerçevesinde değerlendirilir. Etkinlikte; TÜİK'in 2017 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmanın dijital cihazlar vasıtasıyla araştırılması desteklenmektedir. Ayrıca EBA Dosya Uygulamasının nasıl gerçekleştirildiği görsellerle gösterilmekte ve bir bilgisayar programındaki işlem için kullanım kılavuzu yazılması istenmektedir. Dijital yeterliliğe sahip öğrencilerin ilgisini çekebilecek nitelikte bir etkinlik örneğidir.

235. sayfaya gelindiğinde www.eba.gov.tr genel ağ adresinde kısa bir belgesel izlemeye yönlendirmektedir 6.sınıf ders kitabı. “Mozart-Randa Alla Turca” isimli belgeselin izlenmesinin istenmesi dijital okuryazarlığın sanatsal boyutuna dikkat çekmektedir.

7. Sınıf Ders Kitabında Dijital Okuryazarlık

7.sınıf Türkçe ders kitabında ise metinlerin %10.41'inde dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi kelimeler bulunurken etkinliklerin ise %12.6'sında analiz birimi kelimeler tespit edilmiştir. Diğer ders kitaplarıyla karşılaştırıldığında dijital okuryazarlığa ait kazanımlar açısından en zayıf kitabın 7.sınıf Türkçe ders kitabı olduğu görölmektedir.

Tablo 5. 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında geçen dijital kelimelerin sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 7	İnternet	25	54, 55, 120, 225, 256, 257, 258, 259, 260, 265
	Görsel	23	227, 237, 238, 250, 251, 260
	Bilgisayar	7	225, 259, 139, 193
	Teknoloji	7	225, 231, 238, 252, 256, 264, 268
	Gov	6	93, 117, 246, 255
	www	4	93, 117, 168, 246
	Medya	4	60, 157, 176, 264
	Erişim	4	225
	Sosyal medya	3	60, 176, 264
	http	3	32, 197, 255

Tablo 5 Devamı. 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında geçen dijital kelimelerin sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE	Eba	3	93, 117, 246
	Edu	3	54, 161, 168
	Grafik	3	2, 147, 225
	Kamu spotu	2	93, 97
	Site	2	120, 54
	Yazılım	2	259
	e-posta	2	38, 176
	Ekran	1	139
	Donanım	1	236
	Bilişim	1	225
	Bilişim Teknolojileri	1	225
	Online	1	191
	Film	1	265
	Blog	1	120
	Video	1	117
	Reklam	1	205

7.Sınıf Türkçe ders kitabı dijital okuryazarlık açısından en az kazanım ve etkinliğin olduğu ders kitabıdır. Analiz birimi 60 kelime içerisinde yalnızca 26 adet analiz birimi kelimeye rastlanmıştır. Bu kelimeler daha çok “Bilim ve Teknoloji” isimli temada toplanmıştır. En sık geçen analiz birimi “ İnternet” kelimesi olmuştur. 10 farklı sayfada 25 defa geçmiştir. Ders kitabı içerisinde “Tablet, internet sayfası, sanal, çevrimiçi, akıllı işaret, tarayıcı, donanım, dijital içerik, e-dergi, link, sosyal paylaşım, kod, iletişim teknolojileri, ekran okuma, mobil uygulama, genel ağ, web “ analiz birimi kelimeleri hiç yer almamıştır. Diğer ders kitaplarında yer almayan “Online” kelimesinin 7.sınıf Türkçe ders kitabının 191.sayfasındaki bir etkinlikte sadece 1 kez yer alması da dikkat çekicidir.

Dijital okuryazarlık bir kültürlenme sürecini de içinde taşır. Öğrencilerin dijital bir cihaz aracılığıyla kültür öğelerine ulaşması da bu sürecin başlangıcıdır. Ulaşılan değerleri eleştirme ve değerlendirme de bu süreci daha nitelikli kılar. 7.Sınıf Türkçe ders kitabının 241.sayfasındaki “İBNİ SİNA” isimli parçanın etkinliklerinde geçen “www.eba.gov.tr” adresindeki *İbni Sina ile ilgili belgeseli izleyiniz*” yönlendirmesi dijital becerinin işe koşulması anlamına gelmektedir. Ayrıca 256.sayfadaki güvenli internet kullanımına dair farkındalık oluşturan ifadeler ders kitabının dijital okuryazarlığı yansıtmaya yoğunluğuna katkı sağlamaktadır.

8. Sınıf Ders Kitabında Okuryazarlık

Türkçe 8.sınıf ders kitabındaki metinlerin %31.25’inde dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi kelimeler bulunurken etkinliklerin ise sadece % 16.20’inde analiz birimi kelimeler tespit edilmiştir. 8.sınıf Türkçe ders kitabı dijital okuryazarlığa hizmet etme hususunda 7.sınıf Türkçe ders kitabına kıyasla içerik açısından daha yoğundur.

Tablo 6. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Dijital Kelimelerin Sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 8	Teknoloji	28	73, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 86, 87, 88, 90, 104, 112, 134, 141, 285, 286
	İnternet	21	58, 80, 81, 84, 85, 87, 93, 101, 108, 198
	Görsel	16	17, 20, 80, 86, 122, 137, 140, 155, 161, 196, 213, 216, 230, 244
	Bilgisayar	15	80, 81, 84, 206, 210, 211, 285
	Gov	13	58, 65, 84, 93, 101, 108, 191, 204
	Video	12	242, 243, 244, 276, 277, 278,
	Medya	11	80, 81, 83, 107, 108, 113
	Dijital	10	80, 81, 82, 87
	Reklam	9	130, 131, 204
	Sosyal medya	9	80, 81, 83, 108, 113
	Akıllı Telefon	9	80, 81, 83, 87
	www	8	84, 101, 191, 204, 241, 274, 58, 65
	Televizyon	7	80, 130, 131, 175
	e-posta	6	85, 199, 204
	Site	6	58, 93, 101, 107, 108
	Edu	4	58, 93, 101, 108
	Erişim	3	81, 84
	İnternet Sitesi	3	58, 93, 101

Tablo 6 Devamı. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Dijital Kelimelerin Sıklığı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık(f)	Sayfa Numarası
TÜRKÇE 8	Cihaz	3	81, 101, 58
	Film	3	77, 204
	http	2	84, 279
	Grafik	2	241, 274
	Tablet	2	80, 81
	Ekran	2	82, 80
	Bilişim	2	84
	Bilişim Teknolojileri	2	84
	Donanım	1	112
	Link	1	136

Türkçe 8.sınıf ders kitabında 28 adet analiz birimi kelime tespit edilmiştir. En çok frekansa sahip analiz birimi kelime “Teknoloji” olmuştur. Ders kitabının 17 farklı sayfasında 25 defa geçmiştir. Analiz birimi kelimeler doğal olarak daha çok “Bilim ve Teknoloji” isimli temada yoğunlaşmıştır. Sırasıyla “Teknoloji, internet, görsel” kelimeleri en çok yoğunluğa sahip kelimelerdir. Genel anlamda dijital okuryazarlık ile ilişkili metin ve etkinliklerin çokça bulunduğu kitapta bazı analiz birimi kelimelere hiç değinilmemesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu kelimeler şunlardır : “İnternet sayfası, dijital platform, yazılım, sanal, eba, tarayıcı, çevirim içi, akıllı tahta, blog, e-okul, e-dergi, adsl, dijital, dijital okuryazarlık, sosyal paylaşım, internet adresi, kod, arama motoru, web, genel ağ, ekran okuma ve iletişim teknolojileri.”

Ders kitabının 191.sayfasında öğrencilerin doğrudan “www.kulturvaliklari.gov.tr” internet adresine ulaşmalarının ve buradaki 17 kültür varlığından birini eleştirel gözle inceleyip araştırmalarının beklenmesi dijital okuyazar bireylerde aranan özelliklerle ulaşılabilir bir beceridir. Bu etkinliğin “Bilim ve Teknoloji” teması değil de “Milli Kültürümüz” teması içerisinde yer alması disiplinler arası anlayış açısından sevindiricidir.

Benzer şekilde “Doğa ve Evren” temasındaki hava kirliliği oranlarının vurgulandığı bir içerikte öğrencilerin “www.havaizleme.gov.tr” adresinden yararlanmalarının istenmesi doğrudan dijital okuyazarlık kazanımlarını kazandırmaya da yöneliktir. Etkinlik içerisinde özellikle eleştirel düşünme yeteneğini ön plana çıkaran soruların bulunması dijital okuyazarlığın temelinin, eleştirel düşünme yeteneğinin oluşturduğunu fikrini destekler.

Analiz Birimi Kelimelerin Metin ve Etkinliklere Dağılımı

Araştırmamın bu kısmında sırasıyla 5,6,7 ve 8. Sınıf ders kitaplarında en sık geçen analiz birimi kelimelerin metinler ve etkinliklerdeki geçiş oranını sayısal olarak ifade edilmiştir. Analiz birimi olan kelimeler ders kitaplarında metin ve etkinlik çalışmalarının içerisinde farklı şekillerde yer almaktadırlar. Tablo oluşturulurken en yüksek frekansa sahip 15 kelime seçilmiştir. Kimi kelimeler daha çok metinlerde yer alırken kimi kelimeler ise etkinliklerde daha çok yer almaktadır.

Tablo 7. 5. Sınıf Analiz Birimi Kelimelerin Metin Ve Etkinliklere Dağılımı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Metin	Etkinlik	Sıklık
TÜRKÇE 5	Görsel	9	40	49
	Medya	18	28	44
	İnternet	7	23	30
	Sosyal medya	18	12	30
	Film	2	19	21
	www	1	16	17
	http	1	14	15
	Gov	1	14	15
	Kod	7	5	12
	Televizyon	7	5	12
	Bilgisayar	4	7	11
	Grafik	2	5	7
	Teknoloji	2	3	6
	Cihaz	0	5	5

Tablo 8. 6. Sınıf Analiz Birimi Kelimelerin Metin ve Etkinliklere Dağılımı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Metin	Etkinlik	Sıklık
TÜRKÇE 6	Film	32	18	50
	www	10	27	37
	Gov	12	11	23
	Teknoloji	11	11	22
	Görsel	11	7	18
	Genel ağ	15	3	18
	Medya	2	13	15
	Bilgisayar	6	9	15
	Sosyal medya	2	10	12
	http	0	12	12
	Eba	8	3	11
	video	6	4	10
	Televizyon	3	6	9
	Reklam	3	4	7
	Grafik	0	6	6

Tablo 9. 7. Sınıf Analiz Birimi Kelimelerin Metin ve Etkinliklere Dağılımı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Metin	Etkinlik	Sıklık
TÜRKÇE 7	İnternet	7	18	25
	Görsel	7	16	23
	Bilgisayar	0	7	7
	Teknoloji	1	6	7
	Gov	3	3	6
	www	2	2	4
	Medya	0	4	4
	Erişim	0	4	4
	Sosyal medya	0	3	3
	http	0	3	3
	Eba	2	1	3
	Edu	1	2	3
	Grafik	1	2	3
	Kamu spotu	1	1	2
	Site	1	1	2

Tablo 10. 8. Sınıf Analiz Birimi Kelimelerin Metin ve Etkinliklere Dağılımı

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Metin	Etkinlik	Sıklık(f)
TÜRKÇE 8	Teknoloji	10	18	28
	İnternet	4	17	21
	Görsel	5	11	16
	Bilgisayar	11	4	15
	gov	2	11	13
	video	2	10	12
	Medya	5	6	11
	Dijital	6	4	10
	Reklam	7	2	9
	Sosyal medya	5	4	9
	Akıllı Telefon	6	3	9
	www	2	6	8
	Televizyon	5	2	7
	e-posta	0	6	6

Tablo 11. Analiz Birimi Kelimelerin Ders Kitaplarındaki Birim Kelime Sayısı Ve Toplam Sıklık Durumu

Ders/Sınıf	Birim Kelime Sayısı	Toplam Sıklık	En Yüksek Frekansa Sahip Kelimeler
5/TÜRKÇE	32	318	Görsel, Medya, İnternet
6/TÜRKÇE	31	308	Film, www, gov
7/TÜRKÇE	26	112	İnternet, Görsel, Bilgisayar
8/TÜRKÇE	28	210	Teknoloji, İnternet, Görsel

5, 6, 7 ve 8. Sınıf ders kitaplarında “İnternet” kelimesi en yüksek frekansa sahip ortak kelime olarak tespit edilmiştir.

Doğrudan dijital okuryazarlıkla ilgili olmasa da bu alana dair kazanımları da kendi içerisinde barındıran metinler ders kitaplarında yer almıştır. 5.sınıf Türkçe ders kitabında Medya Okuryazarlığına dair bağımsız bir okuma parçasının olması bu anlamda dikkat çekicidir.

“Her gün insanlar; televizyon programları, ...ile medya mesajlarına ulaşmaktadır... Medya okuryazarları; ....yani sıra medyanın estetik değerlerini de eleştirebilmelidir” (Türkçe 5, 2020: 229). Kaynak : <http://www.iletisimvediplomasi.com/medya-okuryazarligi-prof-dr-zakir-avsar/>

Ayrıca 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar” isimli bilgilendirici metinde yer alan kavramlar dijitalliğin hayatımızdaki yeri ile ilgili tespitlere değinmektedir. Metinde özellikle dijital bağımlılık kavramının olumsuzlukları göz önüne serilmektedir.

“İnternet teknolojisinin gelişim göstermesi... **E-hastalıklar** olarak da ifade edebileceğimiz psikolojik rahatsızlıklar ..bad safhaya ulaşmıştır. **Dijital bağımlılık.... bağımlılığını içermektedir** (Türkçe 8, 2020: 80).

Metnin devamında gelen etkinlikler kısmında dijital kavramının öğrencilere buldurulması amacıyla yer alan bulmaca dikkat çekicidir. “Verileri bir ekran üzerinde elektronik olarak gösteren” şeklinde bir tanımlama sonrasında kutucuklar içinde dijital kavramı buldurulmaya çalışılmıştır.

Tablo 12. Dijital Okuryazarlıkla İlişkili Metin ve Etkinlik Sınıflandırması

Ders-Sınıf	Metin Sayısı	Dijital Okuryazarlıkla İlişkili Metin Sayısı	Etkinlik Sayısı	Dijital Okuryazarlıkla İlişkili Etkinlik Sayısı
TÜRKÇE 5	48	21	322	55
TÜRKÇE 6	48	24	251	52
TÜRKÇE 7	48	5	268	34
TÜRKÇE 8	48	15	253	41

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortaokul Türkçe Ders kitaplarında dijital okuryazarlık ile ilgili kavramlara ne kadar yer verdiği üzerine yürütülen bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Türkçe ders kitaplarında yer alan 192 metin ve 1094 etkinlik incelenmiştir. 192 metin içerisinde 65 metin; 1094 etkinlik içerisinde ise 182 etkinlik doğrudan dijital okuryazarlıkla ilgili kavramlara yer vermiştir. Etkinliklerin dijital okuryazarlığı yansıma açısından sayısal olarak az olduğu ve içerik açısından dijital okuryazarlık becerilerini geliştirme noktasında zayıf olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçtan hareketle ders kitaplarında dijital okuryazarlığa yeterince yer verilmesi gerektiği bir kez daha görülmüştür. Alanda yapılan bazı çalışmalar da bu sonucu destekler mahiyettedir. Yapılandırmacı eğitim sistemine geçildikten sonra etkinlik temelli Türkçe öğretimi yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle ders kitaplarındaki etkinlik sayısı artmasına rağmen nitelik olarak istenilen düzeyde olmadığı (Çevik ve Güneş, 2017) görülmektedir.

Ders kitaplarında yer alan metinler içerisinde en çok 6.sınıf ders kitabında okuryazarlık becerisini geliştirebilecek nitelikte metinler bulunmaktadır. Bunu 5. Sınıf sonrasında 8. Sınıf takip etmektedir. 7.sınıf ders kitabıysa metin açısından dijital yetkinliği en az yansıtan ders kitabı olduğu sonucuna varılmıştır. Etkinlik açısından ise 8, 6, 5 ve 7. Sınıf ders kitapları şeklinde sıralamanın olduğu görülmektedir. Ortaokul ders kitaplarından dijital okuryazarlık becerisini yansıtan ifadeler dengeli şekilde dağılım göstermemiştir. Metin ve etkinliklerde dijital okuryazarlıkla ilgili kavramların ders kitaplarında doğru orantılı olarak dağılım göstermediği görülmektedir.

İnceleme konusu olan ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisine dikkat çeken kavramların çoğu “Bilim ve Teknoloji” temasında toplanmıştır. Dijitalliğin ders kitaplarındaki tüm temalara yayılmaması bu becerinin kazandırılmasında olumsuz bir etkiye sahip olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital okuryazarlığın Türkçe eğitiminde hak ettiği yeri alabilmesi için sınıflarımızda akıllı tahta kullanım becerilerinin artırılması, öğrencilerin gelişmiş tablet imkânlarına kavuşturulması ve FATİH projesi ve benzeri projelerin daha pratik ve hızlı şekilde hayata geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü eğitim kurumlarının teknoloji konusunda sınırlı kalması, okullarda dijital uyumsuzluk yaşanmasına sebep (Atal ve Usluel, 2011: 31)söylenmektedir. Bu da çalışmada yapılan eleştirileri destekler mahiyettedir. Ayrıca dijital okuryazarlık kavramının lisans düzeyinde Türkçe öğretmenlerine ayrıntılı şekilde öğretimi gerekmektedir.

Ekonomik, toplumsal ve sosyal gelişmelerin dijital okuma kavramına olan etkisi göz ardı edilmemelidir. Dijital okuryazarlığın temel araçları olan “ Bilgisayar, cep telefonu, tablet, internet” vb. cihaz ve ortamlar hakkında da öğrenciler bilgi sahibi haline getirilmelidir. Bu yeterliliğin sağlanması hususunda Işık (2011); ilköğretim mezunu bireylere tüm programlar için temel yeterliliklerin kazandırılmasının amaç hâline getirilmesi ve ders müfredatının bu bağlamda gözden geçirilerek gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade eder.

Genelde okuryazarlık özelde ise dijital okuryazarlık birçok beceriyi kendi şemsiyesi altında tutmaktadır. Bu becerinin gelişmesi süreci her ne kadar ders kitapları, öğretim programı, okulların şartları, öğrenci profilleri, ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal yapı ve diğer değişkenlerden etkilense de sonuçta bu becerilerin edindirilmesi bir uygulayıcıya bağlıdır. Bu hususta uygulayıcı olan öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu yüzden öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Nitekim alan yazın incelendiğinde, yapılan farklı çalışmalarda da (Çetin, Çalışkan ve Menzi, 2012; Yılmaz, Üredi ve Akbaşlı, 2015; Yontar, 2019) benzer sonuçlarla karşılaşmıştır. Öğretmenler, belli aralıklarla bu konu hakkında hizmet içi seminerler yoluyla bilgilendirilmelidir. Öğretmenlerin niteliği, ders kitaplarının dijital okuryazarlığı yansıtma derecesi kadar öğretim programları da dijital okuryazarlığa katkı sağlamalıdır. Dijital okuryazarlığın olumlu ve olumsuz yönleri ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin yanı sıra öğretim programıyla da bir kazanım haline gelmelidir. Öğretim programlarıyla desteklenen ve bir plan dahilinde gerçekleşen dijital okuryazarlık kazanımları içerisinde bu beceriyi kazandırma yöntemlerinin de ayrıntılı olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Dijital okuryazarlık bilgi çağında her ne kadar uçsuz bucaksız bir alan olarak görünse de bazı sınırlılıklara sahiptir. Eğitim sistemi tüm öğeleriyle bu sınırlılıkları özellikle Türkçe derslerinde öğrenci lehine kaldırma yolunu seçmelidir.

Ders kitapları, dijital okuryazarlığı kapsayacak ve güncel hayatla ilişkili olacak nitelikte olmalıdır. Ders kitapları içerisindeki dijital okuryazarlığı yansıtan metin ve etkinliklerin sayısı artırılmalı ve örnek uygulamaların kitaplar içerisindeki oranı yükseltilmelidir. Uzaktan eğitim süreciyle beraber dijital okuryazarlık etkinlikleri gerçekleştirilmelidir. Bu etkinlikler işlevsel ve uygulamaya dönük olmalıdır. Ders kitaplarının özellikle günümüzde eba, zoom vb. platformlar üzerinden yansıtılmaya uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Türkçe ders kitaplarındaki uzun metinler öğretimi dijital ortamda bile olsa sıkıcı hale getirmekte ve dersin işleniş süresi göz önüne alındığında fazla zaman alıcı olmaktadır. Dijital okuryazarlığa ilişkin kavramlar tüm ders kitaplarında yer almasına rağmen uygulamada kullanılan yöntemlerde bu yetkinliğin kazandırılmasını etkilemektedir. Öğrencilere dijital yetkinlik becerisi kazandırma konusunun yalnızca belirli derslerin kitapları ile ilgili değil, tüm derslerin kitapları ile ilgili olduğu (Ekmen 2018; Bakar 2018) gerçeği çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Dijital okuryazarlık sadece teknolojik cihazları basit düzeyde kullanmak değildir. Bu öğretim teknolojilerine karşı olumlu tutum geliştirmek, iyi düzeyde kullanabilmek, problem çözümünde nihai hedefe ulaşmada bir araç olarak kullanabilmektedir. Dijital okuryazarlık zamandan ve ortamdan bağımsız olmaktır. Bazı sınırlılıklarına (maddi, manevi) rağmen uygulamadaki eksiklik ülkemizde dijital okuryazarlığın gelişmemesinin en büyük nedenlerindedir.

Özellikle Pandemi sürecinde “uzaktan eğitimin “ eğitim sisteminde merkeze alınması sonrasında dijital okuryazarlığa olan ihtiyaç daha çok hissedilmiştir. Öğrenciler Eba, Zoom, Whatsapp vb. programları kullanmış ve bu programların ayrıntılarını bilmek zorunda kalmışlardır. Bu da gelişime daha hızlı ayak uyduran ve teknolojiye daha uyumlu öğrenci profiline ön plana çıkmasını sağlamıştır. Uzaktan eğitim öğrencilerin, öğretmenlerin, öğretim programlarının ve hatta ders kitaplarının dijitalleşmesini beraberinde getireceği düşünülmektedir.

Günümüzde derslerin özellikle EBA, ZOOM, WHATSAPP vb. platformlar üzerinde işlenmesi ekrandan okumayı zorunlu kılmıştır. Tüm bu programlar, kısmi program bilgisi, cihaz kullanımı ve ekran okuma becerilerine de sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Ekran okuma becerisi ve diğer beceriler de dijital okuryazarlık kümesinin elemanlarıdır. Ekranda okuma yapan bireylerin sahip olması gereken özellikler aynı zamanda dijital okuryazar bireyin özellikleriyle paralellik göstermektedir.

Altun (2019) çalışmasında, dijital okuryazarlık becerisine dayanan etkinliklerin daha çok görsel materyal kullanımı şeklinde olduğu ve bilgilendirici paragrafların da etkinliklerde sıklıkla kullanıldığını belirtir. Ancak bilinçli-güvenli internet kullanımına çok fazla yer verilmediği hususuna özellikle dikkat çeker.

Özdemir (2017) alışmasında, teknolojinin getirdiği yenilikler ve paradigma değişimleri her alanda olduğu gibi dil öğretiminde de değişimlere yol açtığını ve dolayısıyla hem dil öğretiminin içeriği hem de derslerin verilme şeklinde değişikliklere gidilmesi gerektiğini dile getirir. Devamında Günday ve amlıoğlu, (2015) kısaca şunları aktararak konunun önemini vurgular: “Günümüzde teknolojinin hayatımızdaki yeri ve gelecekte giderek artacak olan önemi göz önüne alındığında, teknolojinin dil öğretimine adapte edilmesinin son derece önemli olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni, her geçen gün geri dönölmez bir biçimde hayatımıza daha fazla yön veren bu teknolojik gelişmeleri görmezden gelmek yerine, bunları eğitim hayatımıza nasıl dâhil edebileceğimizi düşünmemiz gerektiği gerçeğidir. Bu doğrultuda Türkçenin, gerek ana dil gerekse yabancı dil olarak öğretiminde, dijital teknoloji imkânlarının ne şekilde kullanılacağının ortaya koyulmasının ve bu konu üzerinde tartişılmasının alan yazına katkı sağlanabileceği düşünölmektedir.”

Kana ve Kiler (2021) alışmalarında Türkçe ders kitapları ile ilgili söyledikleri dikkat çekici niteliktedir: Türkçe Dersi ğretim Programı'nın (2019) perspektifi olarak görölen yetkinlikler, ortaokul seviyesi Türkçe ders kitaplarında incelendiğinde, dijital yetkinlik hariç (6 ve 7. sınıf metinlerinde yer almıyor) tüm yetkinliklerin kitaplarda yer almasına rağmen yetkinlikler arasında dengeli bir dağılımın olmadığı görölmektedir. Bu durum Türkçe ders kitaplarının bazı yetkinlikleri ön plana çıkarırken bazı yetkinlikleri de göz ardı ederek öğrencilerin arka planda kalan yeterlilikleri kazanmasına olanak sunacak şekilde hazırlanmadığını ortaya koymuştur. Bu da Türkçe eğitiminde ve Türkçe ders kitaplarında dijitalleşmeye gereken önemin hâlâ verilmediğinin bir örneğidir.

Geçgel, Kana ve Eren (2020) yaptıkları araştırmada ders ve çalışma kitaplarında dijital yetkinlikleri sezdirecek metinlerin olduğunu dile getirip Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin ve etkinliklerin hazırlanmasında teknolojinin ve dijital okuryazarlık olgusunun daha fazla önemsenmesine ihtiyaç olduğunu ve dolayısıyla Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler öğrencileri dijital yetkinlik konusunda yönlendirecek mahiyette olması gerektiğini (Maden, Maden ve Banaz, 2018) aktarmaktadırlar.

Tüm bu hususlardan hareketle unutulmamalıdır ki dijital okuryazarlık bir süreçtir ve bu süreç belli yeterliliklere ihtiyaç duyar. Değişen dünya nitekim beraberinde değişen algıları oluşturmaktadır. Değişen algılar da günümüz dünyasında hıza ayak uyduran bireylere ihtiyaç duymaktadır. İletişime açık, akılcı, bilimsel gelişmelere ayak uyduran, eleştirel düşünebilen, pratik özömler sunan bireyler de dijital okuryazar bireylerdir. Bu bireyleri yetiştirmenin en büyük yolu dil eğitimi ve dil eğitimi materyalleridir.

Etik Beyan

“Dijital Okuryazarlığın Türkçe Eğitimindeki Yeri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her bir yazar makalenin son halini okumak ve onaylamak sureti ile makalenin tüm süreçlerinde eşit şekilde görev sahibidirler.

Çatışma Beyanı

Yazarların alışma süresince herhangi bir kurum veya kişi ile herhangi bir çıkar atışması yoktur.

Kaynakça

- Akın, E. (2023). Bir yaşam tarzı olarak deprem okuryazarlığı eğitimi. İçinde M. Öztürk ve M. Kırca (Edt.) *Kabramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler.* (ss.439-449). Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Altun, N. (2019). *Temel eğitim programları ve ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atal, D. ve Koçak U. Y. (2011). İlköğretim öğrencilerinin okul içinde ve dışında teknoloji kullanımları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi*; 41: 24-35. Erişim adresi: <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/>
- Baran, ř. ve Diren, E. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5.sınıf ders kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık,
- Boz, M. S. (2018). *Öğrencilerin dijital okuma kúltürü*. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüđu, Ankara. Erişim adresi: https://yegitek.meb.gov.tr/meb_ıys_dosyalar/2018_11/06102914_serpil.pdf
- Bozgel, M. (2019). *Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık dersi deneyimlerinin günlük yaşama yansımaları açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniveristesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Büyököztürk, ř., Kılıç akmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, ř. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık..

- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 5(2), 272-286. Erişim adresi: <https://www.anadiliegitimi.com/tr/>
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5(1), 148-174. Erişim adresi: www.majersite.org
- Demirel, T. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6.sınıf ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Duran, E. ve Özen, N. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkçe Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46. Erişim adresi: <http://www.turkiyeegitimdergisi.com/>
- Ekmen, C. ve Bakar, E. (2018). İlköğretimde öğretim programları ve ders kitaplarında dijital yetkinliğin yeri. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(221), 5-35. Erişim adresi: <https://dhgm.meb.gov.tr/www/milli-egitim-dergisi/kategori/29>
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7.sınıf ders kitabı*. Ankara: Özgün Yayınları,
- Eselioglu, H. ve Set, S. Yücel, A. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8.sınıf ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Geçgel, H., Kana, F. ve Eren, D. (2020). Türkçe eğitiminde dijital yetkinlik kavramının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 886-904. Erişim adresi: <https://www.anadiliegitimi.com/tr/>
- Günday, R. ve Tahtalı Çamlıoğlu, Y. (2015). Yabancı dil ve gramer öğretiminde dijital medyayı kullanma. *Turkish Studies*, 10(15), 471-484. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9073>.
- Işık, A. D. (2011). ECDL yeterlilikleri doğrultusunda bilişim teknolojileri dersinin bilgisayarda yazı yazma becerisi kazandırma yeterliliği. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 1367-1374. Erişim adresi: <https://techniumscience.com/index.php/socialsciences/announcement/view/36>
- Kana, F. ve Kiler, B. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretim programındaki anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 741-755. Erişim adresi: <https://www.tekedergisi.com>.
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). Türkçe öğretmenlerini okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik alternatif uygulamaları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(10), 1-17. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb>
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. sınıf türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-698. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt11/sayi55_pdf/5egitim/maden_sedat.pdf
- Özdemir, O. (2017). Türkçe öğretiminde dijital teknolojilerin kullanımı ve bir web uygulaması örneği. *Turkish Studies*, 12(4), 427-444. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11283>, p.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815-824. Erişim adresi: <https://www.anadiliegitimi.com/tr/>

EXTENDED ABSTRACT

The aim of the research is to determine the status of digital literacy in Turkish textbooks. Digital literacy should be addressed in all courses and books in general, and in Turkish courses and books in particular. Including concepts related to digital literacy in textbooks is important for the development of this literacy. This shows the importance of the study. In this study, it was carried out with the qualitative research method. In qualitative research, especially data collection tools such as observation, interview and document analysis are used. During the data collection process, the Turkish Language Curriculum, which was used as research material, and the 5,6,7 and 8th grade Turkish textbooks prepared in line with this program were reached. After the books were procured, the acquisitions related to the digital literacy skills in the Turkish Language Curriculum were determined and the texts and activities in the textbooks were determined accordingly. The basic categories of the research were Turkish textbooks. “Words and related paragraphs” were determined as the unit of analysis. Analysis unit words, which were determined by taking expert opinion in previous similar thesis studies, were searched in the textbooks at the relevant levels. In the introductory phase of the research, a literature review was carried out and as a data collection tool, the texts in the 5,6,7 and 8th grade Turkish textbooks were examined in the context of including concepts related to digital literacy. Concepts related to digital literacy have been identified in the texts in the textbooks. Secondary school Turkish textbooks were classified according to the presence of words related to digital literacy in the texts and their densities were determined. It has been seen as a requirement for the reliability of the study to determine the ratio of the digital literacy-related parts of the texts in the Turkish textbooks to the overall book as numerical data on a class basis. The data obtained by examining the Turkish course textbooks were tabulated and interpreted. In the research, 60 units of analysis words in the texts and activities in the Turkish textbooks, which are the subject of the study, were selected. While choosing the unit of analysis words, similar studies in the literature were examined. 60 units of analysis selected by field experts (Informatics and Technology) were searched in the textbooks specified in the word universe sample. The frequency of the words, the text and the events in which they are used, and the

page numbers are given in the tables in detail. The universe of the study is the textbooks. The sample is the secondary school 5, 6, 7 and 8th grade Turkish textbooks published by the Ministry of National Education in 2020 and taught in schools. Before determining the level of digital literacy in the books chosen as the data collection tool in the research, it is necessary to specify some issues about these books, which are the subject of examination. Textbooks have equal number of themes, listening texts and free reading texts. While the most activities are at the 5th grade level, the textbook with the least activities is the 6th grade Turkish textbook. *The following results were obtained in the study:* 192 texts and 1094 activities in Turkish textbooks were examined. 65 texts out of 192 texts; out of 1094 activities 182 activities included concepts directly related to digital literacy. It has been concluded that the activities are numerically low in terms of reflecting digital literacy and that they are weak in developing digital literacy skills in terms of content. Based on this result, it has been seen once again that digital literacy should be given sufficient place in the textbooks. Among the texts in the textbooks, there are texts that can improve literacy skills in the 6th grade textbooks. This is followed by the 8th grade after the 5th grade. It was concluded that the 7th grade textbook is the textbook that reflects the digital competence the least in terms of text. In terms of activity, it is seen that there is an order in the form of 8th, 6th, 5th and 7th grade textbooks. Expressions reflecting digital literacy skills from secondary school textbooks did not show a balanced distribution. It is seen that the concepts related to digital literacy in texts and activities are not distributed proportionally in textbooks. Most of the concepts that draw attention to digital literacy skills in the textbooks that are the subject of review are gathered under the theme of "Science and Technology". It has been concluded that the fact that digitality has not spread to all the themes in the textbooks will have a negative effect on the acquisition of this skill. It is thought that in order for digital literacy to take the place it deserves in Turkish education, it is necessary to increase the skills of using smart boards in our classrooms, to provide students with advanced tablet facilities, and to implement the FATİH project and similar projects more practically and quickly. In general, it has been concluded that digital literacy skill acquisitions are mostly reflected in the textbooks as the use of visual materials and activities, and informative paragraphs are frequently used to reflect these acquisitions in the textbooks, however, conscious-safe internet use is not given much place (Altun, 2019). Based on all these aspects, it should not be forgotten that digital literacy is a process and this process requires certain competencies. As a matter of fact, the changing world creates changing perceptions. Changing perceptions also need individuals who keep up with the pace in today's world. Individuals who are open to communication, rational, keep up with scientific developments, think critically, and offer practical solutions are also digitally literate individuals. The greatest way to train these individuals is language education and language education materials.